

Sygn. akt IV CSK 429/14

POSTANOWIENIE

Dnia 19 marca 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Anna Kozłowska (przewodniczący)

SSN Krzysztof Pietrzykowski (sprawozdawca)

SSA Jacek Grela

w sprawie z powództwa Banku Spółki Akcyjnej w W.
przeciwko Syndykowi masy upadłości C. P. Spółki Akcyjnej w L.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 19 marca 2015 r.,
skargi kasacyjnej strony powodowej
od postanowienia Sądu Apelacyjnego
z dnia 25 marca 2014 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i
orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w L. wyrokiem z dnia 4 października 2013 r. zasądził od Syndyka Masy Upadłości C.P. Spółki Akcyjnej w L. na rzecz Banku [...] w W. kwotę 112.835,18 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 13 lutego 2013 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 9.259 zł tytułem zwrotu kosztów procesu. Ustalił, że w dniu 23 listopada 2007 r. Bank zawarł z C. P. S.A. umowę o udzieleniu kredytu inwestycyjnego w wysokości 5.049.330,00 zł oraz umowę ramową i na jej podstawie uruchomił transakcję IRS, tzn. transakcję pochodną, opartą na zamianie stóp procentowych. Umowa została zawarta na czas nieokreślony. Zasady jej funkcjonowania regulowały również warunki współpracy z klientami w zakresie transakcji pochodnych i kasowych oraz regulamin transakcji zamiany stóp procentowych (regulamin IRS). Do czasu spłaty kredytu przez C. P. S.A. umowa ramowa miała charakter zabezpieczenia umowy kredytowej. W grudniu 2009 r. doszło do naruszenia umowy ramowej w związku z brakiem środków na rachunku, a Bank wystąpił o dodatkowe zabezpieczenie. Dnia 4 stycznia 2010 r. został złożony wniosek o ogłoszenie upadłości C. P. S.A. Bank dowiedział się o ogłoszeniu upadłości likwidacyjnej w dniu 17 lutego 2010 r., a w dniu 19 lutego 2010 r. dokonał wcześniejszego rozwiązania umowy ramowej i wezwał Syndyka do zapłaty kwoty dochodzonej w pozwie. Syndyk odmówił zaspokojenia wierzytelności Banku, a wymagalna kwota z tytułu transakcji na dzień ogłoszenia upadłości została zgłoszona do masy upadłości. Kwota wierzytelności Banku z tytułu zamknięcia transakcji IRS wynosi 112.834,18 zł.

W ocenie Sądu Okręgowego, stosownie do art. 85 ust. 5 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe i naprawcze (jedn. tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 233; dalej: „p.u.n.”) syndyk masy upadłości nie jest uprawniony do odstąpienia od umowy w trybie art. 98 i 99 tej ustawy. Z art. 85 ust. 3 p.u.n. wynika prawo do wypowiedzenia umowy w trakcie trwającej upadłości z zachowaniem ustalonego w umowie sposobu rozliczenia stron na wypadek jej rozwiązania. Bank skorzystał z przysługującego mu prawa wcześniejszego rozwiązania umowy. Umowa ramowa nie uległa automatycznemu rozwiązaniu z chwilą ogłoszenia upadłości, gdyż nie jest wymieniona w katalogu umów, z których wierzytelności stają się wymagalne

z chwilą ogłoszenia upadłości. W wypadku dokonania skutecznego wypowiedzenia umowy ramowej, rozliczenia stron na wypadek rozwiązania umowy są dokonywane na podstawie ustalonego w tej umowie sposobu rozliczenia. Oznacza to, że pierwszeństwo zastosowania mają ustalenia stron przed regulacją ustawową przewidzianą w prawie upadłościowym i naprawczym. Konsekwencją odebrania syndykowi masy upadłości prawa do odstąpienia od takiej umowy (art. 85 ust. 1 pkt 2 p.u.n.) jest to, że ogłoszenie upadłości nie ma wpływu na umowę.

Syndyk masy upadłości C. P. S.A. w L. w upadłości likwidacyjnej wniósł apelację od wyroku Sądu Okręgowego.

Sąd Apelacyjny postanowieniem z dnia 25 marca 2014 r. uchylił zaskarżony wyrok i odrzucił pozew, zasądził od powoda na rzecz pozwanego kwotę 3.617 zł tytułem kosztów procesu oraz zasądził od powoda na rzecz pozwanego kwotę 8.342 zł tytułem kosztów postępowania apelacyjnego. Uznał za zasadny zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c., bowiem uzasadnienie zaskarżonego wyroku, poza prawidłową kwalifikacją umowy ramowej na podstawie art. 85 p.u.n. oraz uznaniem skuteczności rozwiązania umowy przez Bank, jest lakoniczne, nielogiczne i niezrozumiałe. Przyjął, że Sąd Okręgowy nie ocenił wierzytelności Banku z punktu widzenia wierzytelności podlegających zaspokojeniu w postępowaniu upadłościowym. Zupełnie niezrozumiałe jest też uwzględnienie powództwa w sytuacji, gdy Sąd jednocześnie stwierdził, że wierzytelność powstała z czynności wierzyciela, a nie syndyka. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, analiza przepisów art. 85 w związku z art. 342 p.u.n. prowadzi do wniosku, że wierzytelność Banku nie należy do kategorii pierwszej. Sam fakt, że rozwiązanie umowy nastąpiło po ogłoszeniu upadłości, nie kwalifikuje tak powstałej wierzytelności do kategorii pierwszej. Jest oczywiste, że jest to wierzytelność zaspokajana ze środków masy upadłości. Nie jest to jednak wierzytelność masy upadłości. W okolicznościach sprawy teza, że rzeczona wierzytelność powstała z zawartej przez upadłego przed ogłoszeniem upadłości umowy, której wykonania zażądał syndyk, jest nieuprawniona i wadliwa. Sąd Apelacyjny podzielił też pogląd skarżącego, że wierzytelność Banku powstała z rozliczenia umowy ramowej podlega zaspokojeniu w postępowaniu upadłościowym jako wierzytelność czwartej kategorii. Jedyne uprzywilejowanie w zakresie rozliczenia umowy ramowej jest przewidziane w art.

85 ust. 4 p.u.n. przez dopuszczenie wzajemnej kompensaty prowadzącej do zaspokojenia jej poza planem podziału.

Powód wniósł skargę kasacyjną, w której zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego w całości, zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego, mianowicie art. 342 ust. 1 pkt 1 oraz art. 85 ust. 1 pkt 2, ust. 3 i 4 p.u.n.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W niniejszej sprawie okoliczności faktyczne są bezsporne między stronami, powstaje natomiast złożony problem ich oceny prawnej stosownie do przepisów art. 85 i 342 p.u.n. Rozważenia wymaga mianowicie, czy wierzytelność powoda może być zaspokojona z bieżących wpływów do masy upadłości (art. 343 p.u.n.), a w wypadku braku środków z bieżących wpływów podlega zaspokojeniu w kategorii pierwszej (art. 342 § 1 pkt 1 p.u.n.), czy też - jak przyjął Sąd Apelacyjny - podlega zaspokojeniu w kategorii czwartej (art. 342 § 1 pkt 4 p.u.n.). Zagadnienie to nie było dotychczas rozważane w orzecznictwie, jest natomiast przedmiotem kilku wypowiedzi w piśmiennictwie.

Strony w niniejszej sprawie były związane umową ramową, która - zgodnie z przepisami art. 85 p.u.n. - nie ulegała rozwiązaniu wskutek ogłoszenia upadłości jednej ze stron. Punkt 11.9 umowy ramowej dopuszcza jej rozwiązanie przez Bank "w razie wystąpienia przypadku naruszenia", zgodnie z postanowieniami § 30-32 warunków współpracy, przy czym wcześniejsze rozwiązanie tej umowy powoduje rozwiązanie wszystkich transakcji stosownie do § 32 warunków współpracy. "Przypadkiem naruszenia" jest zgodnie z § 28 pkt 1 lit. g) warunków współpracy m.in. wystąpienie zdarzenia faktycznego lub prawnego, stwierdzającego ryzyko postawienia klienta Banku w stan upadłości lub likwidacji. Zgodnie z § 32 pkt 2 warunków współpracy zobowiązania Banku i klienta wynikające z transakcji ulegają - po rozwiązaniu umowy ramowej - przekształceniu w ten sposób, że jedna ze stron jest zobowiązana do zapłaty kwoty zamknięcia zgodnie z § 33 warunków współpracy. W niniejszej sprawie rozwiązanie umowy ramowej przez Bank spowodowało rozwiązanie wszystkich umów szczegółowych zawartych w wykonaniu tej umowy oraz wyłączyło uprawnienie syndyka do odstąpienia od umowy ramowej, o którym mowa w art. 98 p.u.n. (art. 85 ust. 1 pkt 2 p.u.n.).

Umowa ramowa jest umowa wzajemną. W literaturze przyjmuje się, że rozliczenie wzajemnych należności z tytułu operacji terminowych odbywa się między stronami przez ustalenie salda rozliczeń i ich kompensatę (*netting* - art. 85 ust. 4 p.u.n.). Zgodnie z art. 85 ust. 3 p.u.n., ogłoszenie upadłości jednej ze stron umowy ramowej sprawia, że każda ze stron może wypowiedzieć umowę ramową z zachowaniem ustalonego w umowie sposobu rozliczenia stron na wypadek jej rozwiązania. Dopuszczalność kompensowania po ogłoszeniu upadłości jednej ze stron wzajemnych należności z umów dotyczących terminowych operacji finansowych jest przywilejem wierzyciela, gdyż jego wierzytelność zostaje zaspokojona poza podziałem funduszków masy upadłości.

Zgodnie z art. 342 § 1 pkt 1 p.u.n., do kategorii pierwszej należności podlegających zaspokojeniu z funduszków masy upadłości zalicza się m.in. należności wynikające z zawartych przez upadłego umów wzajemnych. W literaturze trafnie podkreśla się, że w analogiczny sposób należy traktować umowy wzajemne, które pozostają w mocy pomimo ogłoszenia upadłości jednej ze stron, a więc te, co do których syndykowi nie przysługuje - jak w okolicznościach niniejszej sprawy - prawo odstąpienia. Należności wynikające z tych umów powstałe - jak w okolicznościach niniejszej sprawy - po ogłoszeniu upadłości należą do kategorii pierwszej.

Podniesione w skardze kasacyjnej zarzuty naruszenia art. 342 ust. 1 pkt 1 oraz art. 85 ust. 1 pkt 2, ust. 3 i 4 p.u.n. są zatem trafne.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.